

Міжнародна економіка

Лариса РУДЕНКО-СУДАРЕВА,
Олег МОЗГОВИЙ,
Денис ГУРТОВ

**ПРОЦЕСИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ
ТА ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ:
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД
ДО КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ**

Резюме

Досліджено сучасні тенденції розвитку світового господарства. Створено комплексну методику розробки дескриптивних моделей сучасних індикаторів, ідентифікованих авторами як індекс світової транснаціоналізації, індекс суцільної глобалізації та індекс фінансової глобалізації, а також алгоритму їх розрахунку і графічної інтерпретації. Представлено авторську методику визначення розроблених індексів світової транснаціоналізації, суцільної глобалізації та фінансової глобалізації, яка базується на компаративних принципах теоретичного узагальнення та вдосконалення ключових дефініцій і на узагальненні концептуальних підходів до прогнозування стану складних економічних явищ. Запропоновано напрями вдосконалення відповідної методики забезпечення національної безпеки на основі використання сформованих авторами індексів, що дає змогу всебічно оцінити стан економічної безпеки та науково обґрунтувати найбільш сприятливий і убезпечений сценарій інтеграційного процесу для України.

© Лариса Руденко-Сударєва, Олег Мозговий, Денис Гуртов, 2010.

Руденко-Сударєва Лариса, докт. екон. наук, професор, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна.

Мозговий Олег, докт. екон. наук, професор, завідувач кафедри міжнародних фінансів, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна.

Гуртов Денис, магістр міжнародної економіки, аспірант Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, Україна.

Ключові слова

Глобалізація, транснаціоналізаційні трансформації, транснаціоналізація, суцільна глобалізація, фінансова глобалізація, прямі іноземні інвестиції, корпоративна (індивідуальна) транснаціоналізація, світова транснаціоналізація.

Класифікація за JEL: O16, O52.

(Продовження, початок – у попередньому номері)

На основі отриманих розрахунків по обстежених країнах щороку публікується рейтинг країн світу за ступенем їх глобалізованості (табл. 8).

Зважаючи на те, що наведена інформація характеризує рейтингову позицію країни, а не величину її глобалізованості, пропонується авторський варіант визначення індексу глобалізації.

Спираючись на наявні й опубліковані за даними *FP* рейтинги країн, виконаємо ряд методичних трансформацій для побудови нового економічного показника. З цією метою в табл. 8, як у вихідну базу, введемо додаткову графу, яка міститиме значення арифметичної суми чисел (рейтингових позицій) по кожному рядку:

$$R_{ij} = \sum_{i=1}^{12}$$

Прийнявши за базу вже наявну усталену кількість рейтингових критеріїв (*l*) (графи 8–19 (табл. 8)) в загальній чисельності 12 та зважаючи на потенційну можливість розширення діапазону охоплення дослідженням усієї географічної мапи світу ($j = [1; n]$), визначимо, що величина загальної рейтингової позиції (R_{ij}) буде коливатись у межах від 12 до 2400, тобто:

$$R_{ij} = \sum_{i=1}^{12} \in [12; 2400].$$

Найкращий або найвищий рейтинг здобуде країна з найменшими значеннями *R*.

Таблиця 8.

Ранжування країн світу за індексом глобалізації у 2005-2006 рр. [32]
(вибірково)

Місце у 2006 році	Країна	Зміна відносно 2005 року	Рейтинговий вимір				Критерії рейтингового виміру														Місце у 2005 році
			Економічний	Особистий	Технологічний	Політичний	Економічна інтеграція		Персональні контакти			Технологічні зв'язки			Політична участь						
							Торгівля	ПІІ	Телефон	Подорожі	Грошові перекази	К-ть користувачів мережі Internet	К-ть Internet-хостів	К-ть серверів	Міжнародні організації	Миротворчі місії ООН	Міжнародні угоди	Урядові програми допомоги			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		
1	Сінгапур	0	1	3	12	29	1	1	1	4	49	10	12	13	33	10	42	47	1		
2	Швейцарія	1	9	1	7	23	17	7	2	6	2	17	15	5	33	9	42	10	3		
3	США	1	58	40	1	41	62	36	18	33	52	6	1	1	1	25	58	38	4		
4	Ірландія	-2	4	2	14	7	4	5	3	3	9	26	20	8	11	1	31	12	2		
5	Данія	2	8	8	5	6	20	6	6	16	16	12	3	7	11	13	6	8	7		
...	...																				
39	Україна	-1	17	38	46	46	12	38	44	28	19	47	42	48	48	40	31	30	38		
...	...																				
47	Росія	5	33	52	42	36	43	22	51	37	44	40	37	46	25	26	42	40	52		
...	...																				
62	Іран	0	57	62	48	61	46	62	55	49	60	46	57	57	58	58	58	61	62		

З метою оцінки динаміки розвитку глобалізаційних процесів побудуємо узагальнену таблицю рейтингів за весь охоплений даним дослідженням період з 2001 до 2006 року (табл. 9). Приймаючи максимально можливе значення показника $R_{ij}=2400$ за 100 % (чи за 1), розрахуємо відповідні **індекси рівня глобалізованості країн** (IG_{ij}) поділивши R_{ij} на постійну величину 2400:

$$IG_{ij} = 100 - \left(\left(\frac{R_{ij}}{2400} \right) \times 100 \right),$$

де IG_{ij} – індекс рівня глобалізованості країни;

R_{ij} – величина загальної рейтингової позиції країни.

Виходячи з сутності отриманих показників, слід взяти до уваги, що максимально глобалізованою буде така країна, яка виявить мінімальну величину показника R_{ij} та відповідно максимальне значення IG_{ij} .

Таблиця 9.

Динаміка рівня глобалізованості країн за 2001–2006 роки
(на базі авторської методики)

№ п/п	Країни	Загальна рейтингова позиція ($R_{ij}=[12;2400]$) та величина індексу глобалізованості країн IG_{ij}											
		2001		2002		2003		2004		2005		2006	
		R_{1j}	IG_{1j}	R_{2j}	IG_{2j}	R_{3j}	IG_{3j}	R_{4j}	IG_{4j}	R_{5j}	IG_{5j}	R_{6j}	IG_{6j}
1	Сінгапур	1061,69	44,24	1277,8	53,24	1602,8	66,79	1405,4	58,56	557,63	23,23	811,11	33,80
2	Швейцарія	1124,32	46,85	415,17	17,30	1029,8	42,91	2182,7	90,95	1153,8	48,08	1988,71	82,86
3	США	802,77	33,45	571,29	23,80	1623,9	67,66	1150,3	47,93	1075,8	44,83	1492,82	62,20
4	Ірландія	307,49	12,81	887,69	36,99	1589,9	66,25	1856,7	77,37	1474,7	61,45	1629,19	67,88
5	Данія	697,38	29,06	479,65	19,99	1683,7	70,16	784,75	32,70	2154,5	89,77	434,54	18,11
6	Канада	1750,88	72,95	1417,2	59,05	1468,4	61,19	616,55	25,69	1797,8	74,91	1469,10	61,21
7	Голландія	1186,31	49,43	1257,0	52,38	878,57	36,61	778,43	32,43	1257,9	52,42	1372,66	57,19
8	Австралія	572,19	23,84	517,08	21,55	899,40	37,47	1445,1	60,21	1141,9	47,58	1050,10	43,75
9	Австрія	792,55	33,02	1705,6	71,07	842,33	35,10	371,98	15,50	997,23	41,55	607,08	25,30
10	Швеція	462,04	19,25	395,16	16,46	1355,3	56,47	1991,5	82,98	603,66	25,15	2009,16	83,72
11	Нова Зеландія	549,96	22,92	892,15	37,17	1916,6	79,86	1906,4	79,44	1850,7	77,12	1095,47	45,64
12	Велика Британія	1519,11	63,30	873,20	36,38	451,02	18,79	396,54	16,52	1046,3	43,60	1683,93	70,16
13	Фінляндія	449,36	18,72	770,51	32,10	1170,4	48,77	837,00	34,88	1554,2	64,76	762,96	31,79
14	Норвегія	478,32	19,93	1330,3	55,43	1172,5	48,85	1336,1	55,67	556,39	23,18	1621,29	67,55

№ п/п	Країни	Загальна рейтингова позиція ($R_{ij}=[12;2400]$) та величина індексу глобалізованості країн IG_j											
		2001		2002		2003		2004		2005		2006	
		R_{1j}	IG_{1j}	R_{2j}	IG_{2j}	R_{3j}	IG_{3j}	R_{4j}	IG_{4j}	R_{5j}	IG_{5j}	R_{6j}	IG_{6j}
15	Ізраїль	1372,65	57,19	1832,1	76,34	1883,2	78,47	702,41	29,27	1959,1	81,63	1580,27	65,84
16	Чеська Республіка	617,42	25,73	407,03	16,96	663,81	27,66	449,13	18,71	1332,6	55,53	1215,92	50,66
17	Словенія	955,47	39,81	1255,2	52,30	390,29	16,26	1197,7	49,90	1629,3	67,89	1669,96	69,58
18	Німеччина	1468,99	61,21	670,44	27,93	1988,2	82,84	1117,0	46,55	1685,8	70,24	1778,60	74,11
19	Малайзія	1791,49	74,65	1188,0	49,50	841,45	35,06	1094,3	45,60	1844,5	76,86	1257,14	52,38
20	Угорщина	1056,92	44,04	1068,0	44,50	1013,9	42,25	1231,1	51,30	835,58	34,82	535,13	22,30
21	Панама	1787,21	74,47	1461,9	60,91	353,41	14,73	1805,4	75,23	2156,1	89,84	660,83	27,53
22	Хорватія	1052,96	43,87	1338,0	55,75	1196,9	49,87	1693,5	70,56	1125,0	46,88	1395,06	58,13
23	Франція	478,02	19,92	1498,0	62,42	931,83	38,83	1371,1	57,13	1377,9	57,41	490,41	20,43
24	Португалія	1470,85	61,29	1214,2	50,60	871,12	36,30	986,86	41,12	689,01	28,71	720,31	30,01
25	Іспанія	575,18	23,97	1006,1	41,92	1997,9	83,25	463,02	19,29	2051,60	85,48	1082,89	45,12
26	Словаччина	1654,34	68,93	1378,3	57,43	1769,3	73,72	709,77	29,57	1076,2	44,84	651,97	27,17
27	Італія	1075,94	44,83	504,91	21,04	1245,6	51,90	571,58	23,82	1555,0	64,79	1824,59	76,02
28	Японія	1089,88	45,41	1539,7	64,16	1856,8	77,37	1289,1	53,71	960,63	40,03	1444,25	60,18
29	Південна Корея	1565,95	65,25	1358,2	56,60	1825,5	76,06	1582,2	65,93	1844,4	76,85	595,60	24,82
30	Румунія	1494,89	62,29	1596,7	66,53	1282,4	53,43	1720,6	71,70	1640,5	68,35	1278,28	53,26
31	Філіппіни	1137,17	47,38	1461,9	60,92	1925,3	80,22	1650,5	68,77	461,22	19,22	1569,00	65,38
32	Греція	918,03	38,25	1530,67	63,78	1722,45	71,77	587,14	24,46	1492,02	62,17	814,24	33,93
33	Польща	1249,80	52,08	455,78	18,99	689,03	28,71	522,62	21,78	1866,75	77,78	1234,16	51,42
34	Чилі	1649,86	68,74	1058,59	44,11	626,94	26,12	1466,82	61,12	562,59	23,44	530,34	22,10
35	Тайвань	624,70	26,03	1788,45	74,52	1361,79	56,74	359,14	14,96	1768,59	73,69	855,81	35,66
36	Уганда	539,08	22,46	1002,10	41,75	1207,40	50,31	1700,92	70,87	2181,96	90,91	1796,66	74,86
37	Туніс	1132,97	47,21	1882,78	78,45	1312,12	54,67	1762,93	73,46	1142,37	47,60	1832,94	76,37
38	Ботсвана	1686,72	70,28	460,93	19,21	1746,40	72,77	2092,66	87,19	1532,44	63,85	1141,49	47,56
39	Україна	1088,55	45,36	434,96	18,12	1633,03	68,04	1065,01	44,38	1021,56	42,56	454,88	18,95
40	Марокко	462,15	19,26	1179,88	49,16	1980,23	82,51	2101,91	87,58	864,42	36,02	1734,13	72,26
41	Сенегал	1574,65	65,61	1033,60	43,07	1210,55	50,44	1256,59	52,36	493,70	20,57	2024,46	84,35

№ п/п	Країни	Загальна рейтингова позиція ($R_{ij}=[12;2400]$) та величина індексу глобалізованості країн I_{Gj}											
		2001		2002		2003		2004		2005		2006	
		R_{1j}	I_{G1j}	R_{2j}	I_{G2j}	R_{3j}	I_{G3j}	R_{4j}	I_{G4j}	R_{5j}	I_{G5j}	R_{6j}	I_{G6j}
42	Мексика	1444,93	60,21	1262,32	52,60	905,22	37,72	2121,47	88,39	437,79	18,24	846,15	35,26
43	Аргентина	999,51	41,65	1577,83	65,74	1890,15	78,76	945,20	39,38	863,23	35,97	1435,95	59,83
44	Саудівська Аравія	521,00	21,71	1722,49	71,77	1001,14	41,71	2033,59	84,73	1803,66	75,15	1357,49	56,56
45	Таїланд	573,60	23,90	1100,60	45,86	1755,38	73,14	1875,04	78,13	690,43	28,77	739,92	30,83
46	Шрі-Ланка	1172,01	48,83	512,88	21,37	674,36	28,10	575,96	24,00	1154,60	48,11	1164,92	48,54
47	Росія	1150,02	47,92	682,52	28,44	1695,51	70,65	1752,84	73,04	1405,29	58,55	1299,18	54,13
48	Нігерія	1149,06	47,88	463,88	19,33	1742,96	72,62	1125,38	46,89	1037,11	43,21	369,60	15,40
49	Південна Африка	766,63	31,94	1560,11	65,00	761,93	31,75	1168,03	48,67	1897,70	79,07	695,57	28,98
50	Перу	850,18	35,42	1269,02	52,88	458,56	19,11	1949,01	81,21	1121,05	46,71	1308,54	54,52
51	Китай	891,87	37,16	695,69	28,99	1007,55	41,98	1791,21	74,63	1218,14	50,76	1287,92	53,66
52	Бразилія	851,09	35,46	1177,82	49,08	369,30	15,39	532,93	22,21	1955,02	81,46	1800,18	75,01
53	Кенія	828,09	34,50	988,89	41,20	538,20	22,43	903,68	37,65	1650,50	68,77	1401,89	58,41
54	Колумбія	1516,74	63,20	859,42	35,81	1032,07	43,00	1261,14	52,55	596,72	24,86	1126,01	46,92
55	Єгипет	1237,55	51,56	1795,90	74,83	1940,61	80,86	553,87	23,08	2151,92	89,66	616,84	25,70
56	Пакистан	1321,85	55,08	1283,06	53,46	1503,46	62,64	1250,99	52,12	2184,54	91,02	1560,09	65,00
57	Туреччина	1252,05	52,17	625,81	26,08	1543,18	64,30	857,08	35,71	656,76	27,36	728,46	30,35
58	Бангладеш	1191,13	49,63	1538,43	64,10	631,21	26,30	550,61	22,94	1617,02	67,38	622,60	25,94
59	Венесуела	1369,23	57,05	700,99	29,21	398,10	16,59	681,75	28,41	1073,99	44,75	406,44	16,94
60	Індонезія	1492,35	62,18	559,50	23,31	1183,11	49,30	1019,06	42,46	1474,37	61,43	2027,67	84,49
61	Індія	1671,21	69,63	1334,61	55,61	366,33	15,26	383,53	15,98	569,18	23,72	851,31	35,47
62	Іран	1742,62	72,61	1642,20	68,43	1070,14	44,59	712,22	29,68	1709,30	71,22	1350,33	56,26

Отже, запропонована нами методика уможлиблює системне визначення рівня глобалізованості окремих країн, що суттєво покращує і збагачує теоретичні надбання у сфері вивчення глобалізації, втім загальносвітової картини щодо суцільного охоплення згаданим процесом ще не отримано. З нашої точки зору цьому задовольнить розроблена нами продуктивна модель розрахунку середньостатичного **індексу суцільної глобалізації** (I_{CG}), яка може мати такий вигляд:

$$\overline{I_{GR}} = \frac{\sum_{i=1}^n I\Gamma_{ij}}{n} = \frac{(I\Gamma_{1j} + I\Gamma_{2j} + \dots + I\Gamma_{nj})}{n},$$

де $I\Gamma_{ij} = 100 - \left(\left(\frac{R_{ij}}{2400} \right) \times 100 \right)$ індекс глобалізованості країни за авторською методикою;

$$i = [1; m];$$

m – кількість рейтингових критеріїв (за використанням авторами підходом $m = 12$);

$$j = [1; n];$$

n – кількість країн у рейтингу (за використанням авторами підходом $n = 62$).

4.3. Показники для оцінки процесу фінансової глобалізації

Зважаючи на те, що процеси фінансової глобалізації впливають передусім на національні економіки, а основними фігурантами, що визначають перерозподіл фінансових глобальних потоків, є ТНК та міжнародні організації, пропонуємо проводити її дослідження у двох площинах: країнному вимірі та корпоративному.

А. Фінансова глобалізованість країн. Для аналізу та оцінювання ступеню розвитку фінансової глобалізації в розрізі *однієї окремої країни світу*, пропонується ввести показник ($I_{\Phi GK_p}$), який характеризуватиме ступінь залученості країни до процесів акумулювання глобальних фінансових ресурсів:

$$I_{\Phi GK_p} = \sqrt{(1 - I_{AK})^2 + (1 - K_{PA})^2 + (1 - K_{I3})^2},$$

де I_{AK} – індекс акумулювання капіталів:

$$I_{AK} = \frac{(FA + FL)}{GDP},$$

де FA – залучені сукупні іноземні фінансові активи країни,

FL – погашені закордонні фінансові зобов'язання країни,

GDP – ВВП окремої країни світу.

K_{PA} – коефіцієнт регуляторної активності уряду країни:

$$K_{PA} = \frac{\left(\frac{M}{t} \times \frac{M_{\Lambda}}{M_n} \right)}{M},$$

де M – загальна за період кількість змін режимів регулювання,

M_{Λ} – більш сприятливі (ліберальні) умови для ПІІ,

M_n – менш сприятливі (протекціоністські) умови для ПІІ,

t – тривалість періоду (роки).

K_{I3} – рівень інтеграційних зв'язків національних фінансових ринків.

Дуалістичність інтеграційних зв'язків виявляється у двох різнонаправлених процесах, з одного боку, ступеня залучення країни до зовнішніх ринків, що характеризується співвідношенням кількості вітчизняних емітентів, представлених на міжнародних фінансових ринках до сукупної кількості всіх емітентів, що розміщують цінні папери на міжнародних ринках, з іншого – співвідношенням кількості представлених на національному ринку емітентів-нерезидентів до загальної кількості емітентів національного ринку.

Отриманий таким чином *індекс залученості країни до фінансової глобалізації* уможливує отримання результатів щодо рівня та ступеню фінансової глобалізації окремої країни у загальносвітовому масштабі (табл. 10).

Таблиця 10.

Індекс залученості країни до фінансової глобалізації у 2009 р.*

Країна	Показники фінансової глобалізованості			
	I_{AK}	K_{PA}	K_{I3}	$I_{ФГКР}$
Сінгапур	82,55	76,09	84,76	74,96
Швейцарія	98,26	90,03	93,15	92,71
США	72,40	82,99	70,62	70,50
Ірландія	77,23	79,15	79,28	77,21
Данія	58,24	51,66	44,77	45,30
Канада	79,98	76,36	83,35	64,21
...
Венесуела	35,33	44,25	40,55	30,80
Індонезія	30,74	39,09	42,86	32,42
Індія	30,63	34,44	45,50	29,32
Іран	21,98	26,84	19,99	21,56

* Результати розрахунків наведені вибірково.

Утім, для забезпечення критерію зіставлення з іншими загальносвітовими процесами і явищами, нами запропоновано і розроблено новий індикатор визначення рівня світових потоків капіталу – *середньостатистичний індекс світових акумульованих потоків капіталу країнами світу* ($I_{\text{ФГК}_p}$), що розраховується за формулою:

$$I_{\text{ФГК}_p} = \frac{\sum_{i=1}^n I_{\text{ФГК}_p ij}}{n} = \frac{(I_{\text{ФГК}_p 1j} + I_{\text{ФГК}_p 2j} + \dots + I_{\text{ФГК}_p nj})}{n}$$

Б. Фінансова глобалізація на корпоративному рівні. Аналогічно до оцінювання фінансової глобалізації на країнному рівні, проведемо дослідження ступеня фінансової глобалізованості *однієї окремої ТНК*. З цією метою введемо показник *індексу залученості окремої ТНК до фінансової глобалізації*, який розраховується на основі визначених авторами складових показників, які характеризують ступінь участі окремої ТНК у фінансовій глобалізації, а саме:

- Коефіцієнта співвідношення експорту та імпорту ПІІ ($k_{\text{ПІІ}}$);
- Коефіцієнта співвідношення експорту та імпорту портфельних інвестицій ($k_{\text{Портф.Інв.}}$);
- Коефіцієнта співвідношення екстернальних та інтернальних потоків кредитних ресурсів ($k_{\text{КР}}$);
- Частки активів, отриманих від злиттів та поглинань у загальному обсязі активів ($k_{\text{АП}}$);
- Коефіцієнта фінансової позиції ТНК ($k_{\text{ФП}}$), що являє собою співвідношення загального обсягу емітованих цінних паперів за номінальною вартістю до величини ринкової капіталізації ТНК;
- Коефіцієнта співвідношення експорту та імпорту фінансових послуг ($k_{\text{ПФ}}$) (для не фінансових ТНК);
- Коефіцієнта співвідношення вхідних та вихідних потоків платежів роялті та ліцензійних угод ($k_{\text{Р,ЛУ}}$);
- Частоти міжнародних трансакцій компанії ($k_{\text{МТ}}$):

$$k_{\text{МТ}} = \left(\frac{k - \text{сть міжн. трансакцій на рік}}{360} \right);$$

- Коефіцієнта середньої вартості однієї трансакції компанії ($k_{\text{СВТ}}$):

$$K_{CBT} = \left(\frac{\text{середня вартість однієї трансакції}}{\text{сукупна вартість трансакцій компанії}} \right)$$

Таким чином, індекс залученості окремої ТНК світу до фінансової глобалізації ($i_{\text{ФГ ТНК}}$) розраховується за формулою:

$$i_{\text{ФГ ТНК}} = \sqrt[2]{\frac{(1-K_{\text{ПІІ}})^2 + (1-K_{\text{Портф.Інв.}})^2 + (1-K_{\text{КР}})^2 + (1-K_{\text{АП}})^2 + (1-K_{\text{ФП}})^2 + (1-K_{\text{ПФ}})^2 + (1-K_{\text{Р,ЛУ}})^2 + (1-K_{\text{МТ}})^2 + (1-K_{\text{CBT}})^2}{(1-K_{\text{ПІІ}})^2 + (1-K_{\text{Портф.Інв.}})^2 + (1-K_{\text{КР}})^2 + (1-K_{\text{АП}})^2 + (1-K_{\text{ФП}})^2 + (1-K_{\text{ПФ}})^2 + (1-K_{\text{Р,ЛУ}})^2 + (1-K_{\text{МТ}})^2 + (1-K_{\text{CBT}})^2}}$$

і демонструє такі результати (табл. 11):

Таблиця 11.

Індекс залученості окремої ТНК світу до фінансової глобалізації у 2009 р.*

ТНК	Показники фінансової глобалізованості									
	$K_{\text{ПІІ}}$	$K_{\text{Портф.Інв.}}$	$K_{\text{КР}}$	$K_{\text{АП}}$	$K_{\text{ФП}}$	$K_{\text{ПФ}}$	$K_{\text{Р,ЛУ}}$	$K_{\text{МТ}}$	K_{CBT}	$i_{\text{ФГ ТНК}}$
General Electric	77,2	77,3	73,7	71,3	79,9	73,1	74,3	82,9	82,8	70,86
Vodafone Group Plc	71,74	72,86	74,37	84,27	77,08	73,38	83,71	78,53	75,58	70,63
Royal Dutch/Shell Group	80,50	76,46	81,30	81,92	72,58	73,05	74,39	72,06	72,99	73,60
British Petroleum Company Plc	84,42	75,69	74,78	79,28	72,62	74,60	81,20	83,12	71,09	74,17
Exxon Mobil	81,78	71,41	78,92	83,74	84,06	82,51	81,33	83,68	71,73	73,50
...
Kazatomprom	78,66	75,05	75,87	79,03	75,63	78,41	76,92	71,95	72,43	77,37
PGE	77,48	75,32	76,57	74,51	75,68	81,42	73,39	79,92	80,86	79,73
PGNiG	71,37	78,77	74,23	73,48	73,65	77,94	79,89	74,65	79,77	76,00
Severstal	73,97	73,44	78,45	72,35	71,82	71,13	72,50	73,25	74,54	79,49
Mechel	76,56	71,70	75,86	81,06	77,92	73,33	76,54	81,43	79,95	70,23

* Результати розрахунків наведені вибірково.

Для уможливлення дослідження цього процесу на корпоративному рівні у глобальному масштабі пропонується ввести показник *середньостатистичного індексу світових акумульованих потоків капіталу ТНК світу* ($I_{\PhiГ} \overline{ТНК}$), який дасть змогу зробити екстраполяцію отриманих результатів на весь світовий простір, який характеризуватиме розвиток фінансової глобалізації в розрізі всіх ТНК світу в загальносвітовому масштабі:

$$I_{\PhiГ} \overline{ТНК} = \frac{\sum_{i=1}^n I_{\PhiГ} ТНК_{ij}}{n} = \frac{(I_{\PhiГ} ТНК_{1j} + I_{\PhiГ} ТНК_{2j} + \dots + I_{\PhiГ} ТНК_{nj})}{n},$$

де $I_{\PhiГ} ТНК$ – індекс залученості окремої ТНК світу до фінансової глобалізації;

n – кількість ТНК у розрахунку;

m – кількість аналізованих років;

$i = [1; n]$;

$j = [1; m]$.

Отже, внаслідок наведених та розрахованих вище показників *середньостатистичного індексу світових акумульованих потоків капіталу країн світу* ($I_{\PhiГКр}$) та *середньостатистичного індексу світових акумульованих потоків капіталу ТНК світу* ($I_{\PhiГ} \overline{ТНК}$), побудуємо формулу загального індексу фінансової глобалізації ($I_{\PhiГ}$) яка матиме вигляд:

$$I_{\PhiГ} = \sqrt{(1 - I_{\PhiГКр})^2 + (1 - I_{\PhiГ} \overline{ТНК})^2}.$$

2. Апробація методики

та виконання емпіричних розрахунків

Апробація методики розробки моделей квантифікованої оцінки процесів транснаціоналізації, суцільної глобалізації та фінансової глобалізації спирається на розроблений авторський алгоритм і передбачає виконання дій відповідно до завдань з п'ятого по сьомий етапи.

Етап 5. Виконання емпіричних розрахунків на основі розробленої системи індикаторів

5.1. Розрахунок середньостатистичного індексу світової транснаціоналізації (табл. 12) проводиться на основі сформованої нами вище базової матриці, яка передбачає симбіоз вертикального 100-елементного динамічного ряду ТНК (добір складу корпорацій виконується

на основі ранжування ТНК, опублікованому в доповіді WIR UNCTAD за 2009 рік [32, 33] за рейтинговими таблицями «топ 25 найбільших ТНК з розвинутих країн», «топ 25 найбільших ТНК з країн, що розвиваються», «топ 25 найбільших ТНК з країн ЦСЄ», «топ 25 найбільших фінансових ТНК») та 100-елементного часового ряду (від 1910 р. до 2009 р. з прогнозом до 2020 р.) з виокремленням проміжних підсумків у кожній з чотирьох груп.

Таблиця 12.

**Розрахунок середньостатистичного індексу
світової транснаціоналізації***

№ п/п	Назва ТНК	Країна базування	Пріоритетна галузь	1920	1970	2000	2009	2015	2020
Група 1: Топ 25 ТНК з розвинутих країн									
1	General Electric	США	Електроніка та електрообладнання	10,14	55,50	50,38	58,93	91,78	94,53
2	Vodafone Group Plc	Велика Британія	Телекомунікації	14,00	57,62	47,60	50,23	87,69	94,99
...
24	Eads	Нідерланди	Літакобудування	6,48	56,33	44,61	57,25	86,97	94,09
25	Nestlé SA	Швейцарія	Харчова та тютюнова промисловість	7,07	57,37	93,42	90,51	94,65	94,07
<i>Загалом по групі № 1</i>				<i>9,78</i>	<i>57,44</i>	<i>48,39</i>	<i>55,55</i>	<i>89,71</i>	<i>93,10</i>
Група 2: Топ 25 ТНК з країн, що розвиваються									
26	Hutchison Whampoa Limited	Гонконг	Різногалузевий	*	36,51	57,43	58,88	61,81	58,88
27	Cemex S.A.	Мексика	Хімічна промисловість	*	38,94	54,69	51,04	62,89	51,04
...
49	Flextronics International Ltd.	Сінгапур	Електротехнічна	*	35,33	54,49	56,09	63,83	56,09
50	New World Development Co.	Гонконг	Різногалузевий	*	38,01	58,05	45,73	64,33	45,73
<i>Загалом по групі № 2</i>				<i>*</i>	<i>36,21</i>	<i>57,33</i>	<i>42,60</i>	<i>22,75</i>	<i>42,60</i>

№ п/п	Назва ТНК	Країна базування	Пріоритетна галузь	1920	1970	2000	2009	2015	2020
Група 3: Топ 25 ТНК з країн ЦСЄ									
51	Gazprom	Росія	Нафтогазова промисловість	*	*	54,06	54,18	78,90	79,29
52	PKN Orlen	Польща	Нафтова промисловість	*	*	56,22	49,63	72,24	80,08
...
74	Severstal	Росія	Металургія	*	*	47,77	53,61	77,20	76,05
75	Mechel	Росія	Металургія	*	*	45,76	51,01	75,84	82,72
<i>Загалом по групі № 3</i>				*	*	50,85	54,72	77,39	78,32
Група 4: Топ 25 фінансових ТНК світу									
76	GE Capital Services	США	Фін. послуги	*	40,07	23,89	42,85	78,12	86,57
77	Citigroup	США	Фін. послуги	*	43,28	19,00	41,67	76,80	86,50
...
99	Royal Bank of Canada	Канада	Фін. послуги	*	42,67	17,32	44,86	77,82	89,95
100	Banca Intesa	Італія	Фін. послуги	*	43,97	18,20	44,65	83,90	80,66
<i>Загалом по групі №4</i>				*	42,35	18,28	46,02	79,44	85,96
Індекс світової транснаціоналізації				9,78	45,33	43,71	56,18	83,66	87,39

* Для спрощення візуального вивчення змісту таблиці представлено лише вибірку отриманих результатів.

Проведені розрахунки дають змогу оцінити стан транснаціоналізаційних процесів не лише в загальносвітовому вимірі, а й окремо по різних групах ТНК.

5.2. Розрахунок середньостатистичного індексу суцільної глобалізації

На основі проведених та узагальнених у табл. 9 емпіричних розрахунків рівня глобалізованості країн світу (R) визначимо середньостатистичний індекс суцільної глобалізації ($\overline{I_{CG}}$) за період з 2001 по 2009 роки (табл. 13).

Таблиця 13.

**Динаміка середньостатистичного індексу суцільної глобалізації
2001–2009 рр.**

Період рік $j = [1; m]$	Середньостатистичний індекс суцільної глобалізації (%) I_{CG}	Темпи приросту, %	
		до попереднього року	до базового року
2001	49,71	–	–
2002	47,86	–3,72	–3,72
2003	46,23	–3,41	–3,28
2004	46,94	1,54	1,43
2005	48,52	3,37	3,18
2006	49,97	2,99	2,92
2007	54,57	9,21	9,25
2008	55,69	2,05	2,25
2009	51,13	–8,19	–9,17

Проведені розрахунки показали, що індекс суцільної глобалізації має чітку тенденцію до зростання, незважаючи на її наявну нерівномірність. Деяке зниження величини індексу з рівня 49,71 до 46,23 в часовому інтервалі з 2001 до 2003 року пояснюються розширенням діапазону охоплення дослідженням кількості країн, більшість з яких мала доволі серйозний відрив за багатьма чинниками від країн-глобальних лідерів, узятих за основу на початку експертного рейтингування. Те, що в 2007 р. індекс сягнув за 50% переконаливо свідчить, що глобалізація вже вступила у фазу повного домінування, тобто більша половина сфер життєдіяльності як у територіальному, так і в галузево-спрямованому векторах є глобалізованими в суцільному сенсі.

**5.3. Розрахунок середньостатистичного індексу фінансової
глобалізації**

Проведемо емпіричні розрахунки індексу фінансової глобалізації по роках (2001–2009), виходячи зі складових цього показника (табл. 14).

Таблиця 14.

Динаміка індексу фінансової глобалізації по роках

Період рік $j = [1; m]$	$\overline{I_{\text{ФГКР}}}$	$\overline{I_{\text{ФГТНК}}}$	Середньоста- тистичний ін- декс фінансо- вої глобалізації	Темпи приросту, %	
				до попе- реднього року	до базово- го року
2001	65,03	72,66	61,24	–	–
2002	59,62	64,84	58,17	–5,01	–5,01
2003	67,66	69,55	62,93	8,18	7,77
2004	66,73	68,76	65,74	4,47	4,59
2005	72,05	69,70	69,24	5,32	5,72
2006	74,12	76,08	68,05	–1,72	–1,94
2007	60,54	62,82	56,68	–16,71	–18,57
2008	58,23	61,47	57,88	2,12	1,96
2009	58,50	54,23	53,00	–8,43	–7,97

Етап 6. Побудову графіку динаміки основних індикаторів для візуальної інтерпретації і додаткової аргументації виявлених тенденцій та закономірностей логічно поєднувати із 7-м етапом – аналітичною оцінкою процесу, формуванням прогностичної інформації та виробленням відповідних планів дій на рівні національних або міжнародних інституціональних структур

6.1. Побудова графічної моделі динаміки індексу світової транснаціоналізації та її аналітична оцінка

Отримані на основі запропонованої нами методики результати динаміки індексу світової транснаціоналізації дозволили побудувати графічну модель розвитку цього процесу (рис. 3), відповідно до якої крива T доволі наочно відображає на фоні періодів стрімкого зростання показника з характерними максимальними екстремумами в точках $T1, T3, T5, T7$, циклічні спади (відрізки $T1T2, T3T4, T5T6$ та $T7T8$), які, проектуючись на вісь абсцис, співпадають з початками світових криз (1930-х років, початку 70-х років, кінця 90-х років ХХ ст. та поточною глобальною фінансовою кризою, яка розпочалася в середині 2007 р.).

Побудова окремих графіків, що характеризують процес транснаціоналізації по окремих групах країн (рис. 4) показала, що в розвинутих країнах, які повсякчас залишались лідерами транснаціоналізації, демонструючи стійку позитивну тенденцію до зростання середньостатистичного індексу транснаціоналізації, його величина за неповні 100 років зростає майже в чотири рази і становила в середньому по групі понад 40%. Слід зазначити, що по даній групі країн величина середньостатистичного індексу транснаціона-

лізації має суттєвий стримувальний фактор, який проявляється у процесах корпоративних злиттів і поглинань. Річ у тім, що, одночасно з поглинанням значно слабшої корпорації, материнська ТНК отримує набагато нижчі від її власних показники діяльності, що, внаслідок математичного додавання, дає в сукупності занижений індекс транснаціоналізації, хоч і динамізуючий позитив та перспективи розвитку.

Щодо ТНК з країн ЦСЄ, то оцінювати активний розвиток їх діяльності доцільно починаючи лише з середини 90-х років ХХ ст., коли внаслідок певних політичних змін на пострадянському просторі став можливим розквіт приватного капіталу та підприємницької діяльності. Утім, темпи транснаціоналізаційних трансформацій у них настільки пришвидшені, що по окремих ТНК з цього регіону (Лукойл, Газпром тощо) величина індексу транснаціоналізації вже випереджає середньостатистичний світовий рівень.

Рисунок 3.

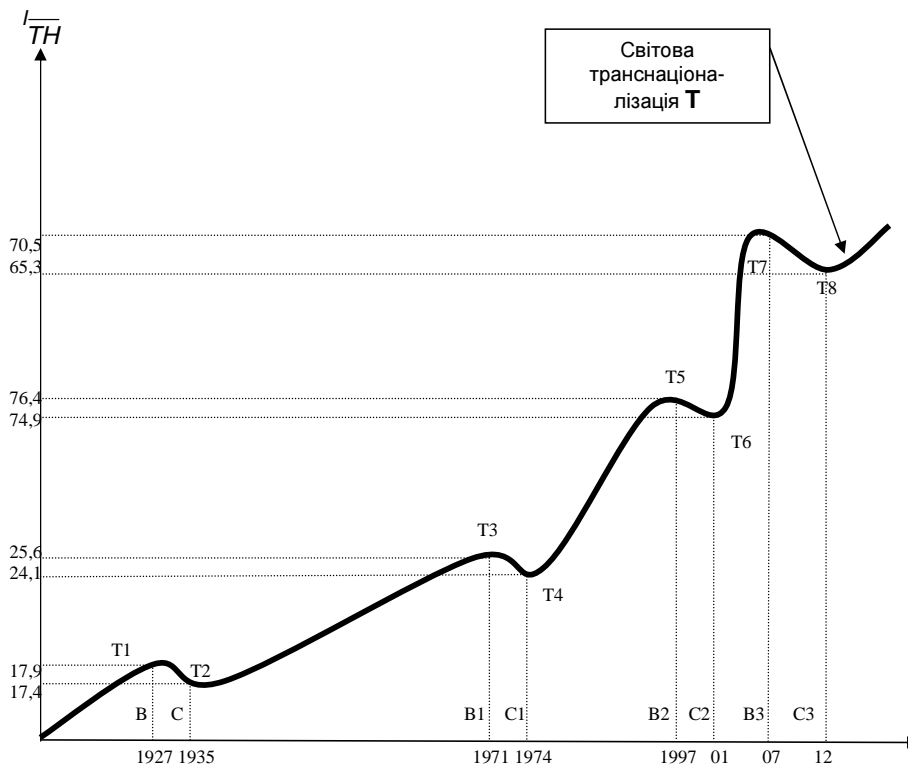
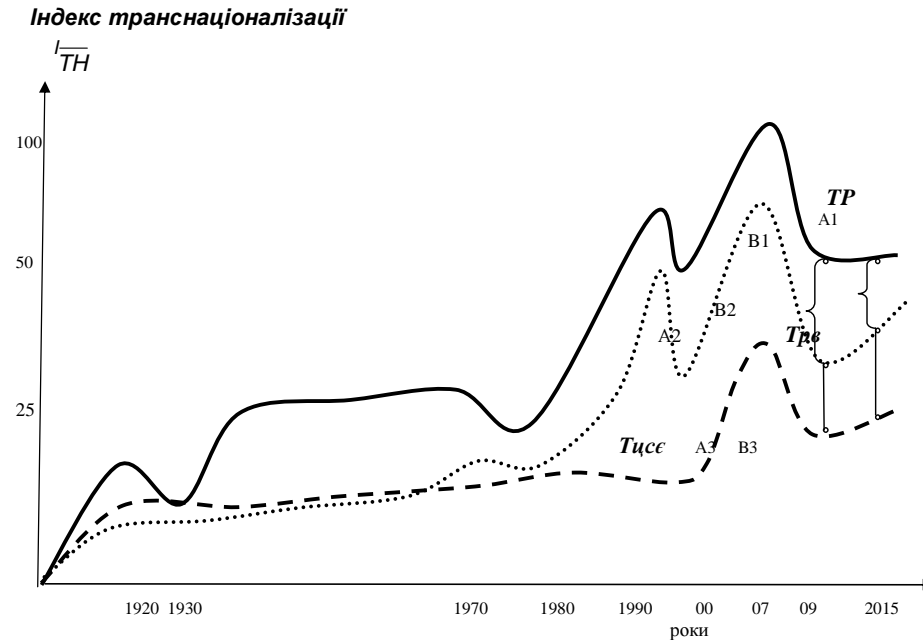
Динаміка середньостатистичного індексу світової транснаціоналізації

Рисунок 4.

Динаміка індексу транснаціоналізації по групах:
для 25 найбільших ТНК з розвинутих країн (крива Tp);
25 найбільших ТНК з країн, що розвиваються (крива $Trв$);
25 найбільших ТНК з країн ЦСЄ (крива $Tцсє$);

Процеси активної транснаціоналізації в країнах, що розвиваються, внаслідок лібералізації світового економічного життя були розпочаті з 70-х років минулого століття. Як наочно ілюструє графічна інтерпретація динаміки процесу транснаціоналізації (рис. 4), простежується доволі усталена тенденція щодо паралельності розвитку процесу з доволі стабільним інтервалом, який характеризує ступінь відриву групи розвинутих країн (крива Tp) від групи країн, що розвиваються (крива $Trв$).

Утім, попри попередні очікування аналітиків, перебіг останньої світової фінансової кризи показав, що хоча країни, які розвиваються, постраждали від неї найбільше і їх відрив (відрізок $A1A2$) є величезним, у перспективі вони стануть головними вигодонабувачами і центр розвитку транснаціоналізації переміститься в бік саме цих країн, які наздоженуть розвинуті не лише номінально, про що свідчить величина відрізка $B1B2$, яка, порівняно з величиною відрізка $A1A2$, менше ніж за 10 років проілюструвала скорочення цього відриву майже вдвічі.

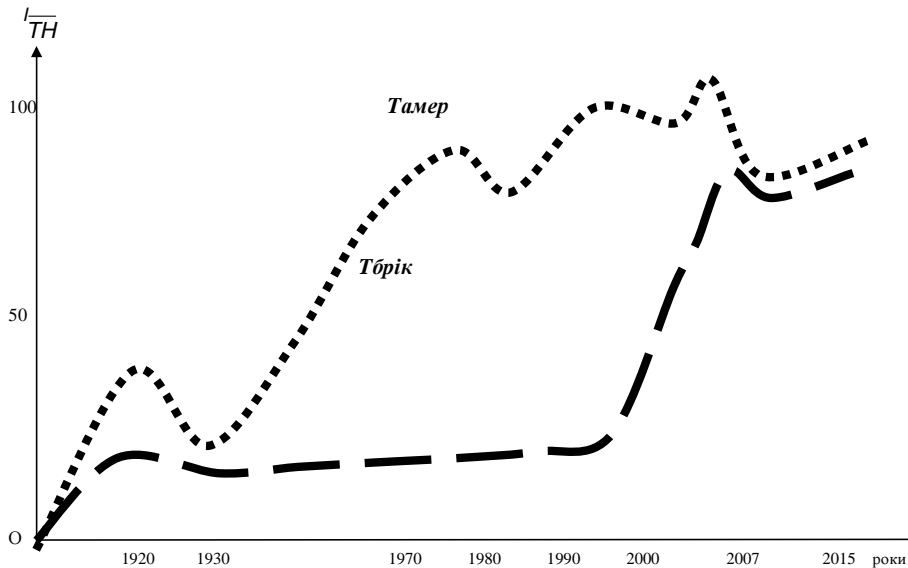
Зокрема, передбачається, що зближення в рівнях транснаціоналізації до 2014 р. буде зумовлено зростанням приблизно на 60% економічного рівня країн, що розвиваються, на фоні зростання розвинутих економік лише на 12%, що у 5 разів повільніше.

Як демонструє поведінка кривої T_{re} , локомотивом світової транснаціоналізації фактично були азійські країни і переважно Китай, тоді як країни Латинської Америки і Східної Європи виглядали значно слабшими, оскільки очікували інвестиційних траншів від іноземних ТНК.

Але отримані прогнозні дані та побудований на їх основі графік (рис. 5) показують, що вже починаючи з 2010 р., дистанція між розвинутими країнами та тими, що розвиваються, почне стрімко скорочуватись завдяки пришвидшенню транснаціоналізаційних процесів передусім у країнах Латинської Америки і Східної Європи, які з аутсайдерів перетворяться на рушійну силу світової транснаціоналізації. Це підтверджують і аналітики Merrill Lynch, які заявляють про швидке оздоровлення і готовність до оновлюючого зростання економік цих країн, спираючись на фінансові індикатори Росії та Бразилії, де зростання ВВП прогнозується відповідно на 5% і 5,3% [2, 32, 33].

Рисунок 5.

Динаміка індексу транснаціоналізації в середньому для американських ТНК (крива T_{amer}) та ТНК з країн БРІК (крива $T_{брік}$).

Динаміка розвитку індексу транснаціоналізації американських ТНК та ТНК з країн БРІК зазнає суттєвих модифікацій у зв'язку зі стрімким проривом компаній з таких країн, як Бразилія, Індія, Росія та Китай. Даний індекс показав різке зростання ТНК з країн БРІК, які на основі максимальної мобілізації національної ресурсної бази та ефективного використання глобалізаційних факторів економічного розвитку мають цілком реальні перспективи в недалекому майбутньому стати новими світовими центрами економічної та фінансової влади.

Основною рушійною силою такого бурхливого розвитку ТНК країн БРІК стало те, що наприкінці 90-х рр. ХХ ст. світові інвестори, які розчарувалися у компаніях «азійських тиграх» та розпочали повально вкладати кошти в економіку країн ЦСЄ, Індії, Китаю та низки країн Південної Америки, що й пришвидшило їх зростання.

Утім, сьогодні, американські ТНК, зважаючи на послаблену капіталізацію своїх компаній, усе ще залишаються ключовими гравцями на світовій арені, про що свідчить показник індексу транснаціоналізації.

Викликає певний інтерес динаміка значення індексу фінансових ТНК, який протягом останніх 40 років перевищує не лише середньостатистичні значення, а й навіть рівень транснаціоналізації найбільших ТНК з 1-ї групи країн, а в періоди кризових потрясінь (1920–1935, 1970–1975, 1990–2000, 2007 та до сьогодні) їхній показник так само стрімко падає (рис. 6), що обґрунтовує особливість процесу розвитку фінансових ТНК.

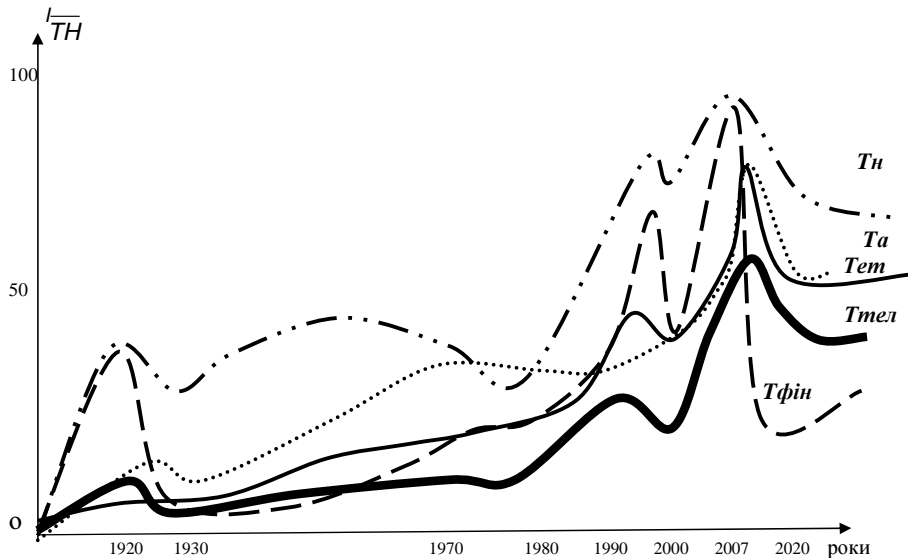
Демонструючи карколомні злети за рахунок переважно фіктивних капіталів, фінансові ТНК стрімко нарощують свою капіталізацію та прибутковість на етапах сталого розвитку світового господарства, чим певним чином зумовлена і їхня надзвичайна інвестиційна активність. Особливо стосовно рецесії найнижче падіння індексу простежується саме в цій групі компаній.

Динаміка індексу транснаціоналізації підтверджує особливість діяльності фінансової галузі, а саме те, що вона дуже вразлива та швидкозмінна відносно загальносвітової ситуації. Також підтверджується твердження про значну її відірваність від реального сектору економіки. Внаслідок поступового переходу світової спільноти до енергозберігальних технологій, процес транснаціоналізації показує тенденцію до зменшення в нафтогазовій галузі. Хоча цей сектор економіки ще залишається дуже потужним. Електротехнічна та телекомунікаційні галузі економіки мають майже однакову тенденцію розвитку, натомість остання проявила більшу уразливість у кризові періоди часу.

Щодо поширення транснаціоналізації в автомобільній галузі, то очевидним є відносно стабільний зростаючий характер розвитку, починаючи із середини 30-х років й до поточної глобальної кризи, яка поставила цю галузь на колосальне збиткування та на невизначену в часі стабілізацію.

Рисунок 6.

Динаміка індексу транснаціоналізації за основними галузями:
нафто-газова (крива T_n), фінансова (крива $T_{фін}$),
електротехнічна (крива $T_{ет}$); телекомунікаційна (крива $T_{тел}$),
автомобільна (крива T_a)

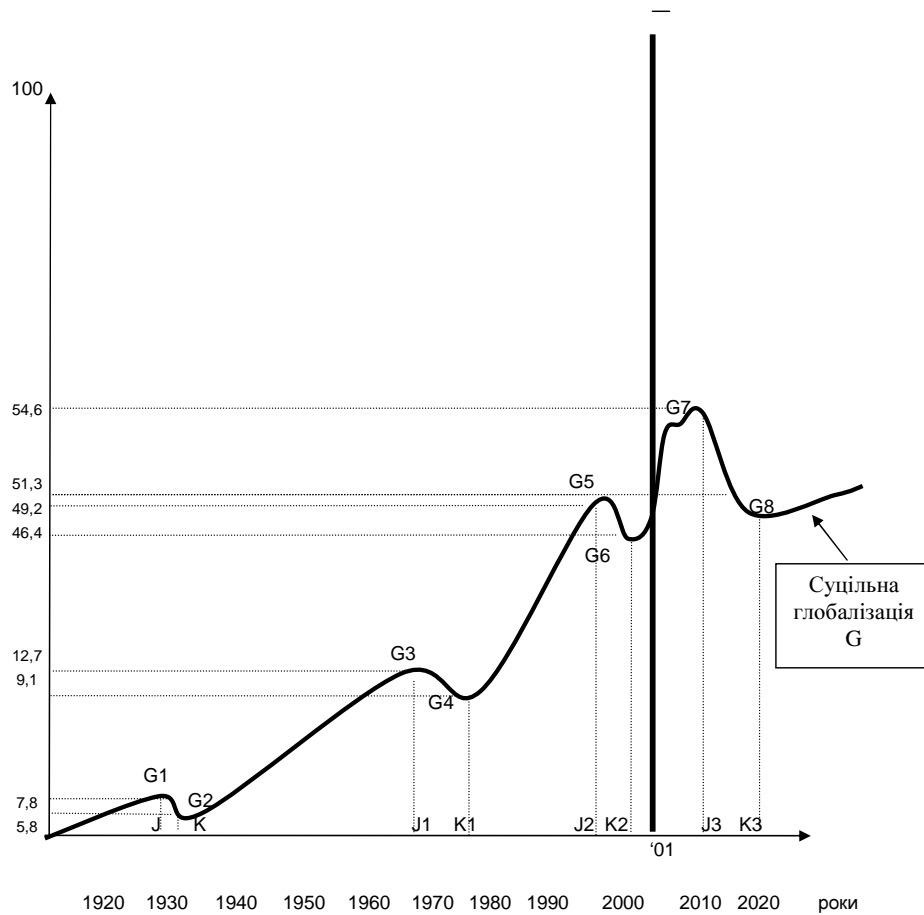
Отже, застосування створеної нами комплексної методики розробки моделі квантифікованої оцінки процесу транснаціоналізації уможливорює проведення аналітичних досліджень динаміки розвитку транснаціоналізації не лише на рівні окремої ТНК, а й на галузевому рівні, за окремими групами країн та світовим господарством загалом.

6.2. Побудова графічної моделі динаміки індексу суцільної глобалізації та її аналітична оцінка

Зважаючи на обмеженість рамками 2001–2009 рр. динамічного ряду величин та необхідністю побудови графічної інтерпретації індексу суцільної глобалізації відповідно до величини динамічних рядів графіків транснаціоналізації та фінансової глобалізації з метою їх зіставлення, нами був застосований метод Бокса-Дженкінса для виконання графічної екстраполяції на перспективу (прогнозна екстраполяція) до 2020 року та в минуле (ретроспективна екстраполяція) від 2001 до 1920 року (рис. 7).

Рисунок 7.

Середньостатистичний індекс суцільної глобалізації

6.3. Побудова графічної моделі динаміки індексу фінансової глобалізації

Аналіз динаміки середньостатистичного індексу суцільної глобалізації дає підстави виявити відрізки його зростання та спаду.

Отже, відрізок кривої до точки G1 характеризується зростанням індексу та досягненням у точки G1 максимального його значення в часовому відрізку з 1900–1927 рр., який можна охарактеризувати як поступовий етап розвитку суцільної глобалізації, що тривав 27 років.

Графік свідчить, що внаслідок кризових явищ, відомих в американській економіці як «велика депресія», величина індексу, починаючи з 1928 р., почала знижуватись до точки G2, тобто можна виділити відрізок спаду кривої G1-G2, де точка G2 свідчить про найменше значення індексу кривої в часовому відрізку 1927–1933 рр. та одночасно про закінчення в США розвитку кризи.

Досліджуючи період 1934–1970-х років, має сенс говорити не лише про післякризовий розвиток економіки США, а й про відносно стабільне зростання економіки країн світу (відрізок G2-G3), яке досягло своєї найвищої точки в 1969 р. (точка G3). Проте наступне зниження індексу (відрізок G3-G4) дає підстави стверджувати, що внаслідок початку «енергетичної» кризи середньостатистичний індекс суцільної глобалізації почав знижуватись до точки G4 та окреслити період його спаду з 1970–1974 рр.

Внаслідок лібералізації світового економічного життя, починаючи з середини 70-х років XX ст., індекс показав стрімке зростання, що дозволило нам виділити його пікове значення в 1994 р. (точка G5) та охарактеризувати цей 20-річний період як найбільш масштабний та всеохоплюючий етап розвитку глобалізаційних процесів у світовому вимірі. Однак внаслідок початку валютної та кредитної нерівноваги в економіках країн Латинської Америки, відрізок G5-G6 характеризує зниження індексу до точки G6 та свідчить про величину його падіння до 0,46 у 1998 р.

Внаслідок впроваджень країнами (здебільшого США) масштабних процесів зовнішніх запозичень, індекс показав зростання на відрізку G6-G7 та досяг четвертої точки екстремум-максимум G7, що свідчить про найвище значення індексу у часовому інтервалі 1900–2007 рр.

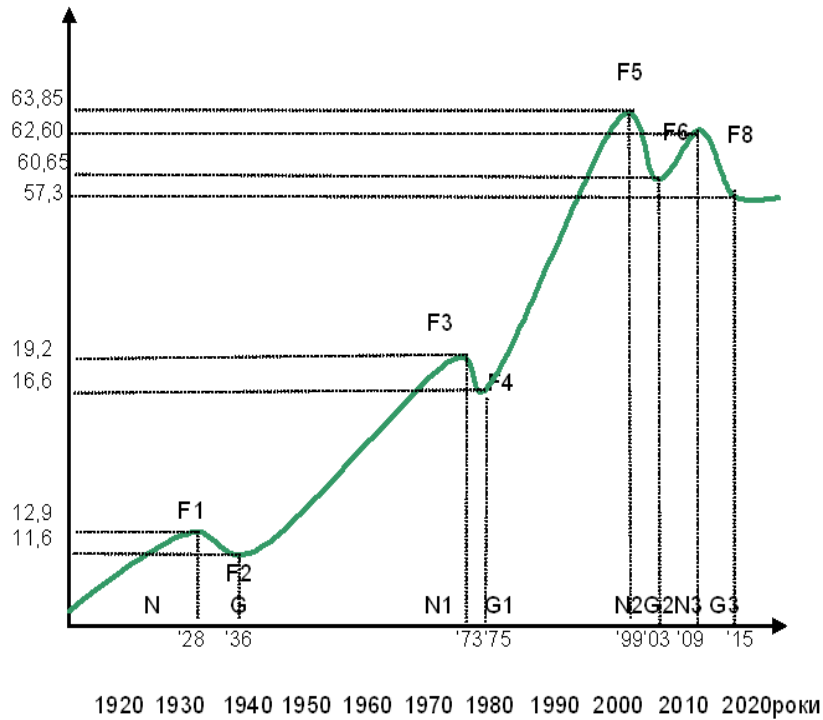
Сучасна глобальна фінансова криза, яка розпочалася влітку 2007 р., кардинально позначилась на характері процесу глобалізації, що доводить найбільше та найглибше падіння середньостатистичного індексу суцільної глобалізації (відрізок G7-G8) і дає підстави стверджувати, що ця тенденція триватиме до 2017 р. (точка G8).

Аналіз даних свідчить, що кожне наступне падіння кривої характеризується більшою глибиною падіння та пришвидшенням кризових явищ у часі. Але, незважаючи на це, тенденція розвитку процесу глобалізації, починаючи з 1900 р. та до сьогодні, має позитивну тенденцію.

Отже, циклічність глобального процесу візуалізується отриманим на основі розрахунку авторського показника графіком та дає змогу виявити періоди тимчасового спаду, викликані світовими кризовими явищами. Ці хвилеподібні процеси не можна вважати негативним явищем для глобального розвитку, оскільки світові процеси, зупиняючи нестримний процес поширення глобалізації, надають поштовх до зміни полюсів у темпах зростання під час кризи, темпи зростання «надглобальних» країн суттєво зменшуються на фоні пришвидшеного зростання країн, що розвиваються.

Рисунок 8.

Середньостатистичний індекс фінансової глобалізації

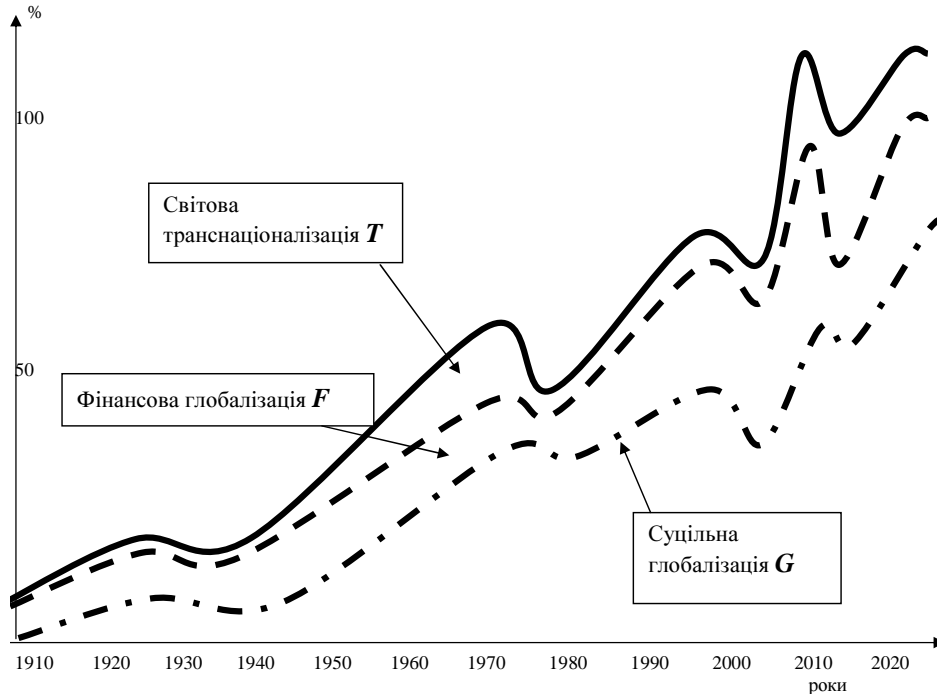
Внаслідок цього динаміка економічного розвитку полярно-протилежних груп-країн приводить до певного вирівнювання світового економічного розвитку.

Виявлені у процесі проведеного авторами дослідження дають змогу висунути гіпотезу про наявність певного кореляційного зв'язку всіх трьох процесів, що зумовило потребу побудови в єдиній системі координат усіх трьох кривих (рис. 9).

Зосередження уваги на окремих ділянках графіку уможливорює виявлення функцій ТНК у глобальному просторі фінансових ринків, дає змогу визначити перспективні орієнтири в русі транснаціонального капіталу світових корпорацій та поглиблення фінансової взаємодії останніх зі світовою економічною спільнотою, а також уможливорює закладення наукового підґрунтя для зростання ефективності зовнішньоекономічних зв'язків і відносин.

Рисунок 9.

Подвійний лаг у процесі розвитку світової транснаціоналізації, фінансової глобалізації та суцільної глобалізації за період 1910–2020 рр.

Поведінка кривої індексу світової транснаціоналізації доводить суттєву відмінність осново-визначальної функції капіталу від виключно ресурсо-забезпечуючої до повноцінної основи подальшого функціонування ТНК під впливом інтернаціоналізаційних процесів та глобалізації світового економічного життя. Внаслідок цього можна стверджувати про видозміну як фінансових, так і загально-корпоративних стратегій розвитку компаній.

Аналіз графіку доводить, що процес фінансової інтеграції на транснаціональному рівні випередив процес розвитку фінансової глобалізації та свідчить про наявність подвійного лагу такого випередження: просторово-часового та просторово-критеріального (ділової активності).

Висновки

Гостра потреба квантифікованої оцінки процесів глобалізації та транснаціоналізації з метою не лише констатації їх стану, а й виявлення тенденцій, прогнозування можливого розвитку і розробки певних застережних заходів, зумовила створення комплексної методики розробки дескриптивних моделей сучасних індикаторів, ідентифікованих нами як індекс світової транснаціоналізації, індекс суцільної глобалізації та індекс фінансової глобалізації, а також 7-етапного алгоритму їх розрахунку й графічної інтерпретації.

Авторська методика визначення розроблених індексів світової транснаціоналізації, суцільної глобалізації та фінансової глобалізації базується, по-перше, на компаративних принципах теоретичного узагальнення та вдосконалення ключових дефініцій, по-друге, на узагальненні концептуальних підходів до прогнозування стану складних економічних явищ: фундаментального (Ф. Блок, Б. Грем, Д. Додд, І. Закарян, Г. Кіма, С. Котла, В. Ліховідов, Р. Мюррея, С. Тернера, М. Томсета, М. Хаертфельдер), технічного (Ч. Доу, Е. Найман, Н. Нісон, В. Твардовський, Дж. Шваґер), кількісного (Башельє, Грехем) та економіко-математичного моделювання (П. Сіомпа, Р. Фриш); по-третє, на селективному підході до вибору та побудови графічної інтерпретації серед альтернатив (методика Бокса-Дженкінса, Т-статистика Дарбіна-Уотсона та Стюдента, критеріїв Акайке та Байеса-Шварца, F-статистика Фішера, трендів, модель авторегресії, однокрокове прогнозування, логарифмування) і включає: 1) алгоритм формування ключових індикаторів, розроблений для оцінки динаміки досліджуваних процесів із виділенням 7 основних кроків, 2-й та 3-й з яких є універсальними (спільними), а 1-й та 4-й, 5-й, 6-й і 7-й – характеризуються єдиною формою із варіативним змістом, 2) варіативні матриці динаміки ключових індикаторів, побудовані на базі поєднання двох динамічних рядів, величина, яких коливається в діапазоні від 5 до 100 горизонтальних елементів, каскадованих за 100 (62) вертикальними елементами, на основі емпіричного обстеження 100 ТНК та 62 країн світу в часовому інтервалі 100 років із включенням прогнозного періоду до 2020 р.

Удосконалення відповідної методики забезпечення національної безпеки на основі використання сформованих нами індексів суцільної глобалізації, фінансової глобалізації уможливить всебічну оцінку стану економічної безпеки та дасть змогу науково обґрунтувати найбільш сприятливий й забезпечений сценарій інтеграційного процесу для України.

Література

1. Білорус О. Г. Проблеми трансформації та модернізації транзитивних країн в умовах глобалізму // Економічний Часопис-XXI // <http://www.soskin.info/ea/2007/7-8/200701.html>.
2. Білорус О. Г. Сучасна світова фінансово-економічна криза як прояв тотальної кризи системи глобалізму // Економічний Часопис-XXI. – № 11–12. – 2008 // <http://soskin.info/ea/2008/11-12/zmist.html>
3. Білорус О. Г. Глобалізація і нова парадигма глобального постіндустріального розвитку // Економічний часопис. – 2002. – № 10.
4. Бокс Дж., Дженкінс Г. Анализ временных рядов (т. 1, 2). – М., 1974. – 406 с.
5. Гелбрейт Дж. К. Кінець ери імперіалізму. Виступ на сесії Дипломатичного клубу Женєви. – Женєва, 1983. – С. 12–16.
6. Грищенко А. Актуальні проблеми формування інвестиційного клімату для ТНК // Зб. наук. пр. Вип. 32 / Відп. ред. В. Е. Новицький. – К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2003. – С. 34–35.
7. Закарян И. Фондовый рынок Украины. Как он работает // Валютный спекулянт. – 2000. – Декабрь. – С. 12–16.
8. Квятковський І. Ліва ідея. Український і світові виміри // Народна воля. – 2001. – № 1. – С. 33.
9. Кім Г. Бухгалтерський облік: первинні документи та їх заповнення: Навчальний посібник / Г. Кім, В. В. Сопко, С. Г. Кім. – К.: ЦНЛ, 2004. – 440 с.
10. Коттл С., Мюррей Р. Ф., Блок Ф. Е. Анализ ценных бумаг Грэма и Додда. – М.: Олимп Бизнес, 2000.
11. Лиховидов В. Н., Сафин В. И. Основные индикаторы и конфигурации на рынке FOREX. – FX-Club. – 2004. – 142 с.
12. Лук'яненко Д. Г. Глобальна економічна інтеграція: Монографія. – К.: ТОВ «Національний підручник», 2008. – 220 с.
13. Мартин Г., Шуманн К. Западня глобалізації. – М., 2001; Шепелев М. А. Глобалистика. – М., 2001. – С. 288–295.
14. Міжнародна інвестиційна діяльність: Підручник / Д. Г. Лук'яненко, Б. В. Губський, О. М. Мозговий та ін.; За ред. Д. Г. Лук'яненка. – К.: КНЕУ, 2003. – 387 с.

15. Міжнародні фінанси: Навч. посіб. / О. М. Мозговий, Т. Є. Оболенська, Т. В. Мусієць та ін.; За ред. докт. екон. наук, проф. О. М. Мозгового. – К.: КНЕУ, 2005. – 504 с.
16. Мозговий О., Головка А., Науменко О., Ровинський Ю. Цінні папери: історія та сучасність. Історико-економічний нарис: Монографія. – Одеса: КП ОМД, 2003. – 192 с.
17. Найман Э. Л. Малая энциклопедия трейдера. – К.: Вира-Р Альфа-Капитал, 1999.
18. Петрас Дж. Аромат імперіалізму // Економічний часопис. – 2002. – № 3. – С. 12.
19. Руденко Л. В. Управління потоками капіталів у сучасній бізнес-моделі функціонування ТНК: Монографія. – К.: Кондор, 2004. – 480 с.
20. Руденко-Сударєва Л. В. ТНК у формуванні глобальних конкурентних переваг // Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: Монографія: У 2 т. – Т. II / За заг. ред. Д. Г. Лук'яненка, А. М. Поручника. – К.: КНЕУ, 2006. – С. 279–529.
21. Руденко-Сударєва Л. В. Переваги і ризики транснаціоналізації економічного розвитку України // Національна безпека: український вимір: щокв. наук. зб. / Рада нац. безпеки і оборони України, Ін-т пробл. нац. безпеки; редкол.: Горбулін В. П. (голов. ред.) [та ін.]. – К.: 2008. – Вип. 1 (20–21). – С. 58–68.
22. Бек У. От индустриального общества к обществу риска // THESIS. – 1994. – № 5. – С. 45.
23. Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма – ответы на глобализацию / Пер. с нем. А. Григорьева, В. Седельника; Общ. ред. и послесл. А. Филиппова. – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.
24. Швагер Дж. Технический анализ. Полный курс.
25. Durbin J., Watson G. S. Testing for serial correlation in least-squares regression // *Biometrika*. 1951. V. 38. P. 159–178.
26. Graham B., Dodd D. Security Analysis. The Classic 1934 Edition. – McGraw-Hill Companies, 1996.
27. Handbook on Foreign Direct Investment by Small and Medium-sized Enterprises: Lessons from Asia. Executive Summary and Report of the Kunming Conference, 2005. – P. 74.
28. Hardt M., Negri A. Empire. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2000. – 478 p.
29. Levitt Th. The Globalization of Market // B. de Witt, R. Meyer (ed.). Strategy. Process, Content, Context. An International Perspective. Minneapolis, St. Paul, New York, Los Angeles, San Francisco, 1994. P. 482–489.

-
30. Stiglitz J. On Changing the Global Financial Architecture (Exepts from Globalzation and Its Discontents) // Transition. The World Bank. – Vol. 13, – № 3, May-June 2005. – PP. 16–17.
 31. Thomsett M. Mastering Fundamental Analysis. – 1998.
 32. UNCTAD, World Investment Report 2009. Transitional Corporation, Market Structure and Competition Policy. – New York and Geneva: United Nations, 2009. – 347 p.
 33. World Investment Report 2009. FDI Policies for Development: National and International Perspectives. – UNCTAD: New York and Geneva, 2009. – 322 p.

Стаття надійшла до редакції 20 березня 2010 р.